

می کرد (ابن اسحاق، همانجا؛ ابن سعد، ج ۴، ص ۱۳۶-۱۳۷؛ ابن اثیر، همانجا). سمیه که کهنسال و ناتوان بود (ابن سعد، ج ۸، ص ۲۶۴)، در راه اسلام انواع شکنجه‌ها را تحمل می‌کرد. مشرکان بر تن سمیه و خانواده‌اش زره‌های آهنین می‌پوشاندند و آنها را بر روی سنگهای داغ بیابانهای مکه، در مقابل آفتاب شکنجه می‌دادند (ابن هشام، ج ۱، ص ۳۴۲؛ بلاذری، همانجا؛ ابن عبدالبر، ۱۴۱۵، ص ۴۴؛ ابن حجر عسقلانی، همانجا). پیامبر سمیه و خانواده‌اش را در برابر شکنجه مشرکان به صبر تشویق می‌کرد و وعده بهشت می‌داد (ابن سعد، ج ۴، ص ۱۳۷؛ طبرانی، ج ۲۴، ص ۳۰۳؛ ابن اثیر، همانجا).

سرانجام، روزی سمیه زیر شکنجه مشرکان به ابوجهل^۳ ناسزا گفت و ابوجهل نیز با نيزه‌ای، به شرم وی زد و سمیه از این زخم به شهادت رسید (ابن سعد، ج ۸، ص ۲۶۴؛ بلاذری، ج ۱، ص ۱۸۲). سمیه را نخستین شهید در اسلام دانسته‌اند (ابن سعد، ج ۸، ص ۲۶۵؛ بلاذری، همانجا؛ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۸؛ سهیلی، ج ۳، ص ۲۲۰). اما ابن اثیر (۱۳۹۹-۱۴۰۲، ج ۲، ص ۶۷) شهادت او را پس از شوهرش، یاسر، نوشته‌است. شهادت سمیه پیش از نخستین مهاجرت گروهی از مسلمانان به حبشه (رجب سال پنجم بعثت) روی داد (ابن اثیر، ص ۱۲۷-۱۲۹). عمار یاسر مشهورترین فرزند سمیه و از یاران خاص و وفادار امیرمؤمنان علی علیه‌السلام است که در سال ۳۷ در جنگ صفین به شهادت رسید (ابن قتیبه، ص ۲۵۶؛ طبری، ۱۳۸۲-۱۳۸۷، ج ۵، ص ۳۸-۴۱). طبق پاره‌ای روایات، سمیه پس از شهادت یاسر با آزرُق، غلام رومی حارث بن کَلده، ازدواج کرد و از او صاحب پسری به نام سَلَمَه شد (ابن سعد، ج ۳، ص ۲۴۷؛ ابن قتیبه، همانجا؛ بلاذری، ج ۱، ص ۱۸۰-۱۸۱). اما به گفته برخی، مادر سلمه بن آزرُق، سمیه دیگری است که زیادهن ابیه نیز فرزند اوست (ابن اثیر، ۱۳۹۹-۱۴۰۲، همانجاها). بالاین حال، شوشتری (ج ۱۲، ص ۲۷۹-۲۸۲) با استناد به روایتی دیگر از بلاذری (ج ۱، ص ۴۴۱) گفته‌است که سمیه، مادر عمار، نخست زن آزرُق بود و بعداً به ازدواج یاسر درآمد.

منابع: محمد ابراهیم آیتی، تاریخ پیامبر اسلام، چاپ ابوالقاسم گرجی، تهران ۱۳۶۶ ش؛ ابن ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، چاپ محمد ابوالفضل ابراهیم، قاهره ۱۳۸۵-۱۳۸۷/۱۹۶۷-۱۹۶۵، چاپ اقت بیروت [بی تا]؛ ابن اثیر، اسد الغابه فی معرفة الصحابة، چاپ محمد ابراهیم بنا، محمد احمد عاشور، و محمود عبدالوهاب فایده، قاهره ۱۹۷۰-۱۹۷۳؛ همو، الکامل فی التاریخ، بیروت ۱۳۸۵-۱۳۸۶/۱۹۶۵-۱۹۶۶، چاپ اقت ۱۳۹۹-۱۴۰۲/۱۹۷۹-۱۹۸۲؛ ابن اسحاق، سیره ابن اسحاق، چاپ محمد حمیدالله، قونیه ۱۴۰۱/۱۹۸۱؛ ابن حجر عسقلانی، الاصابه فی تمييز الصحابة، چاپ علی محمد بجای، بیروت ۱۴۱۲/۱۹۹۲؛ ابن سعد،

هجری قمری، چاپ منصوره اتحادیه (نظام مافی) و سعید میرمحمدصادق، تهران ۱۳۷۵ ش؛ ابراهیم فخرانی، گیلان در جنبش مشروطیت، تهران ۱۳۵۶ ش؛ احمد کسروی، تاریخ هجده ساله آذربایجان، تهران ۱۳۵۵ ش؛ محمدکاظم گیلانپور، داستان ژنرال بارتلمی سمیو، یادگار، سال ۵، ش ۵۰۴ (آذر دی ۱۳۲۷)؛ محمد مشیری، شرح مأموریت آجودانباشی حسین‌خان نظام‌الدوله، تهران ۱۳۵۶ ش؛ «مکاتباتی درخصوص به قتل رسیدن مؤدب‌السلطان (شارل سمیو) نوهی ژنرال بارتلمی سمیو»، در بارتلمی سمیو، همان منبع؛ مهدی ملکزاده، تاریخ انقلاب مشروطیت ایران، تهران ۱۳۷۱ ش؛

Eugène Flandin, *Voyage en Perse*, vol. 1, Paris 2005; James Baillie Fraser, *A winter's journey (Tatar): from Constantinople to Tehran*, London 1838, repr. New York 1973; Joseph Arthur Gobineau, *Les dépêches diplomatiques du comte de Gobineau en Perse*, Genève 1959; Jakob Eduard Polak, *Persien: das Land und seine Bewohner*, Leipzig 1865; Denis Wright, *The Persians amongst the English: episodes in Anglo-Persian history*, London 1986.

/ سعید میرمحمدصادق /

سُمَیَّه بنت خُبَّاط، اولین شهید اسلام. سمیه، کنیز ابوحنظلیه بن مغیره بن عبدالله بن عمر بن مخزوم (عموی ابوجهل) بود (بلاذری، ج ۱، ص ۱۸۰؛ سهیلی، ج ۳، ص ۲۲۰). هنگامی که یاسرین عامر^۴ (بعداً از صحابه) از یمن به مکه رفت، هم‌پیمان ابوحنظلیه شد و ابوحنظلیه کنیز خود، سمیه، را به همسری یاسر درآورد. سمیه عمار را به دنیا آورد و ابوحنظلیه عمار و سمیه و یاسر را آزاد کرد (ابن اسحاق، ص ۱۷۲؛ بلاذری، همانجا؛ ابن عبدالبر، ۱۴۱۲، ج ۳، ص ۱۱۳۶، ج ۴، ص ۱۸۶۳). بعد از ظهور اسلام در مکه، سمیه به همراه یاسر و فرزندانش، عمار یاسر^۵ و عبدالله، اسلام را پذیرفتند (ابن سعد، ج ۴، ص ۱۳۶؛ بلاذری، همانجا؛ طبری، ۱۹۷۷، ص ۵۶۳). سمیه جزو نخستین کسان و به قولی، هفتمین نفر بود که مسلمان شدن خود را در مکه آشکار کرد (ابن سعد، ج ۱، ص ۱۸۱-۱۸۲؛ ابن عبدالبر، ۱۴۱۵، ص ۴۴-۴۳؛ ابن اثیر، ۱۹۷۰-۱۹۷۳، ج ۷، ص ۱۵۲؛ ابن حجر عسقلانی، ج ۷، ص ۷۱۳). او نیکوکار و بافضیلت (ابن ابی‌الحدید، ج ۲۰، ص ۳۶-۳۷) و از بزرگ‌ترین زنان صحابی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بود (ذهبی، ج ۱، ص ۴۰۶). هنگامی که سمیه و یاسر و عمار مسلمان شدند، قبیله مخزوم، که خود حلفا و حامیان این خانواده بودند (زریاب، ص ۱۲۰)، آنان را شکنجه می‌کردند تا از اسلام برگردند، ولی سمیه همچون شوهر و فرزندش در ایمان خود به اسلام پایدار بود و شکیبایی

181459
SÜMEYYE Gint
HABBAT

209 ZAKARIYYA, Muhammad, 'The Story of Umme Ammarah' (Razi Allahu 'Anha). *Riyaadh-ul-Jannah* (Leicester), 1:5, 1992, pp.15-16

See also 190, 1152, 1209

17 ARALIK 1993

-Sümeyye bint Habbal

أم عمار (أول شهيدة في الإسلام)

سمية بنت خُباط ^(١) كانت « أمة لأبي حذيفة بن المغيرة المخزومي ، وكان ياسر حليفا لأبي حذيفة ، فزوجه لها فولدت له عمارا . فكانت أول أسرة جاهدت في الله حق جهاده ، وضربت أروع المثل في الصدق والتضحية في سبيل الاسلام لتكون كلمة الله هي العليا .. فجزاهم الله خير الجزاء ..

... — نحو ٧ ق . هـ

... — نحو ٦١٥ م

لم يحك التاريخ بمثلها في صدق الإيمان والصبر الذي لامثيل له في تاريخ البشرية جمعا .

(١) في اسم والدها خلاف ، وما قيل غير ما أثبتناه فقد ورد بصيغة التضعيف « قيل » فهو أدون مما أثبتنا . وقد ضبط « أبو تعيم » هذا الأسم بالياء المثناة التحتية . لذا لزم التنويه .

ما قيل عن استخلاف « الأزرق » على « سمية » بعد « ياسر » فهو « وهم » من بعض المؤرخين . وعلى هذه المسألة علق صاحب الوافي بالوفيات بقوله : « ... كذا قال ابن قتيبة ، وهو غلط . وإنما خلف « الأزرق » على « سمية » أم زياد مولاه الحارث . فسلمة أخو زياد لأمه ، وسمية أم عمار أول شهيدة في الاسلام . وجأها أبو جهل بحرية في قلبها فقتلها وماتت قبل الهجرة ... »

١- الطبقات الكبرى / لابن سعد ٨ : ٢٦٤ .

٢- الإكمال / لابن ماكولا ٣ : ٢٧٥ .

٣- الإصابة في تمييز الصحابة : ترجمة رقم ١٣٣٦ في ٧ : ٧١٢ .

٤- أسد الغابة في ٥ : ٤٨١ . وترجمة رقم ٧٠١٣ في ٦ : ١٥٢ من ط . بيروت : دار الفكر ، ١٤٠٩ هـ .
١٩٨٩ م .

٥- الأعلام ط ٣ في ٣ : ٢٠٥ ، ط ٤ في ٣ : ١٤٠ .

٦- الوافي بالوفيات : ترجمة رقم ٦١٧ في ١٥ : ٤٥٧ .

وغير ذلك من كتب السيرة والطبقات والتاريخ والتراجم ...

04 EKİM 1994

سُمَيَّةُ أُمُّ عَمَّارٍ SUMEYYE bint
HABBAT

• إِحْدَى السَّبْعَةِ الَّذِينَ أَذَاعُوا

إِسْلَامَهُمْ -

مج - المقدمة ب ١١

حم - أول ص ٤٠٤

﴿ السَّنُّ ﴾

• لَعَنَ اللَّهُ الْمُتَفَلِّحَاتِ لِلْحُنِّ -

بخ - ك ٧٧ ب ٨٢

نس - ك ٤٨ ب ٢٠ و ٢٧

حم - رابع ص ١٣٤ و ١٣٥

WENSINCK AREN JEAN, MIFTAHU KUNUZU'S-SUNNE.

Trc: ABDÛLBAKÎ MUHAMMED FUAD, BEYRUT 1983. ss . 246 DIA DM NO: 04160.

KISALTMALAR:

بخ= صحيح البخاري، مس= صحيح مسلم، بد= سنن أبي داود، تر= سنن الترمذي، نس= سنن النسائي، مج= سنن ابن ماجه، مي= سنن

الدارمي، ما= موطأ مالك، ز= مسند زيد بن علي، عد= طبقات ابن سعد، حم= مسند احمد بن حنبل، ط= مسند الطيالسي، هش= سيرة ابن

هشام، قد= مغازي الراقي

(١٤)

سَمِيَّةُ بِنْتُ جُبَّاطٍ

رضي الله عنها

- قال ﷺ: «صبراً آل ياسر، موعدكم الجنة».
- وقال عليه الصلاة والسلام: «اللهم لا تعذب أحداً من آل ياسر بالنار».

كتاب

آثار ابن باديس

الجزء الثاني من

المجلد الثاني

مقالات اجتماعية تربوية أخلاقية دينية سياسية

اعداد وتصنيف

دكتور عمارة الطالبي

آثار ابن باديس

عليه وآله وسلم - وتاريخ بدايته - آيات وأنباء ووقائع تدل على ذلك وتدعو إلى اعتباره والعمل بموجبه • وانظر إلى حظ المرأة في السبب إلى تأييد الإسلام بالنفس والمال ، والعطف والحنان ، فأول ما وجدته رسول الإسلام - صلى الله عليه وآله وسلم - هو مال خديجة، وأول عطف لقيه ، وأول قلب انفتح لسماع كلمة النبوة - كما في حديث بدء الوحي - هو عطف خديجة وقلب خديجة ، وأول شهيدة في الإسلام - كما اتفق عليه علماء السيرة - هو سمية • فلن ينهض المسلمون نهضة حقيقية إسلامية الا اذا شاركهم المسلمات في نهضتهم في نطاق عملهن الذي حدده الإسلام وعلى ما فرضه عليهن من صون واحتشام •

الأسوة :

هي سنة الله عرفناها في تاريخ البشرية ، لا بد في سبيل الحق من ضحايا • ولقد كانت هذه العجوز الضعيفة مثلاً رائعاً في الصبر والثبات واليقين حتى فازت بتلك الأولوية • وكانت في ذلك أحسن قدوة - لا لخصوص النسوة - بل لأهل الرجولة والقوة •

فاللهم ايماناً كإيمان هذه العجوز وصبراً كصبرها ، وشهادة كشهادتها ، آمين يا رب العالمين (١) •

(١) ش: ج ٢ م ١٣ ، ص ١٢٥ - ١٢٦
غرة شعبان ١٣٥٦ هـ - ماي ١٩٣٧ م •

سمية بنت خباط

رضي الله عنها

بيتها :

هي أمة لأبي حذيفة بن المعيرة المخزومي ، زوجها لحليفه ياسر العنسي ، فولدت له عمارة فأعتقه أبو حذيفة ، فبيتها يرتبط - ولاء وحلفاً - ببني مخزوم من قريش •

اسلامها وسابقتها :

من السابقين الاولين هي وزوجها وولدها •

تعذيبها واستشهادها :

كانت هي وزوجها وابنها يعذبون أشد العذاب في الله فيأمرهم النبي - صلى الله عليه وآله وسلم - وهم يعذبون بالأبطح في رمضاء مكة فيقول : صبراً يا آل ياسر فان موعدكم الجنة • فقتل زوجها في العذاب وأعطى عمارة بلسانه ما سأله منه المشركون وفيه وفي مثله نزل قوله تعالى : « إِنْ تَسْتَقْتُوا مِنْهُمْ تَقَاتُوا » وأما هي فان أبا جهل طعنها بالحربة في قلبها حتى قتلها ، وهي يوم ذاك عجوز كبيرة ضعيفة فكانت أول شهيد في الإسلام •

اوليات النساء في الإسلام :

لا تقوم الحياة الا على النوعين اللذين يتوقف العمران عليهما ، وهما الرجال والنساء ، وفي الإسلام كتابه وحياة رسوله - صلى الله